

Skoltrivsel bland elever mellan 15-17 år

En kvantitativ studie

Satu Paukku & Jenny Söderling

Examensarbete
Det sociala området
2020

Satu Paukku & Jenny Söderling

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	7722 & 7723
Författare:	Satu Paukku & Jenny Söderling
Arbetets namn:	Skoltrivsel hos elever mellan 15 – 17 år
Handledare (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Skolfrånvaron och skoltrötthet har blivit allt vanligare bland elever och detta är bekymrande. Skoltrivsel är också ett begrepp som har diskuterats mycket i samhället. Enligt forskning minskar skoltrivseln när elever går till de högre klasserna, orsakerna bakom detta fenomen varierar och med hjälp av denna undersökning vill vi få reda på de vad de olika orsakerna kan vara. Frågeställningar som vi kommer att besvara i detta arbete är: <i>Vad är skoltrivsel och hur kan man öka den enligt eleverna? Varför trivs vissa ungdomar inte i skolan? Vad orsakar skoltrötthet hos ungdomar?</i> Syftet med arbetet är också att få elevernas tankar och åsikter hörda kring skoltrivsel: vad anser eleverna själva att är faktorer som påverkar skoltrivsel både positivt och negativt? Och har de några förslag vad som skulle förbättra skoltrivseln? I arbetet fokuserar vi på elever i högstadiet, gymnasiet och yrkesskola. I den teoretiska referensramen behandlas social inklusion och social exklusion i helhet samt i ungdomarnas vardag och skolmiljö. Identitetens betydelse kommer också fram i den teoretiska referensramen: hur viktig är identitetsbildning i ungdomen och varför? I samband med arbetet utförs en kvantitativ studie där vi samlat in empiriskt material med hjälp av en enkät. Med hjälp av undersökningen strävar vi efter att få svar på hur man kan öka skoltrivsel bland ungdomar i dagens skolvärld från deras perspektiv. I arbetet kommer vi också att jämföra de svar vi får från vår enkät med THL:s enkät ”Hälsa i skolan”.</p>	
Nyckelord:	Skoltrivsel, skolmiljö, skoltrötthet, skolfrånvaro, identitet, social inklusion, social exklusion, ungdomar
Sidantal:	55
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	29.5.2020

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	7722 & 7723
Tekijä:	Satu Paukku & Jenny Söderling
Työn nimi:	Kouluviihtyvyys 15-17 vuotiailla oppilailla
Työn ohjaaja (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Toimeksiantaja:	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Poissaolot koulusta ja kouluväsymys ovat yleistyneet nuorten opiskelijoiden keskuudessa, ja tämä on huolestuttavaa. Koulujen viihtyvyys ja hyvinvointi ovat myös käsitteitä, joista on keskusteltu laajasti yhteiskunnassa. Tutkimusten mukaan oppilaiden kouluhyvinvointi sekä viihtyvyys heikkenee, kun he siirtyvät ylemmille luokille. Ilmiön syyt vaihtelevat ja tämän opinnäytetyön avulla haluamme selvittää, mitä eri syyt ovat ja mistä ne johtuvat. Asettamamme kysymykset tälle opinnäytetyölle ovat: <i>Mitä on kouluviihtyvyys ja kuinka sitä voi kehittää ja kasvattaa nuorten näkökulmasta? Miksi osa nuorista ei viihdy koulussa? Mitä tai mikä aiheuttaa kouluväsymystä nuorten keskuudessa?</i> Opinnäytetyön tarkoituksena on myös saada oppilaiden ajatuksia ja mielipiteitä kuulluksi kouluviihtyvyyteen liittyen; mitkä ovat nuorten mielestä tekijöitä, jotka vaikuttavat kouluhyvinvointiin sekä positiivisesti että negatiivisesti. Ja onko nuorilla ehdotuksia siitä, mikä parantaisi kouluviihtyvyyttä kouluympäristössä? Kohde-ryhmä työssämme ovat yläaste- lukio- sekä ammattiopisto ikäiset nuoret. Teoreettinen viitekehysemme käsittelee sosiaalista osallisuutta ja sosiaalista syrjäytymistä kokonaisuutena mutta myös, miten se vaikuttaa nuoren arjessa ja kouluympäristössä. Identiteetin merkitys ja tärkeys nuoruudessa ilmenee myös teoreettisessa viitekehyksessä. Tietoa olemme keränneet kvantitatiivisen tutkimuksen avulla, jossa keräämme empiiristä ainestoa kyselylomakkeen avulla. Pyrimme kyselyn avulla saaman vastauksia siitä, miten koulujen viihtyvyyttä ja oppilaiden hyvinvointia voidaan lisätä nykypäivän koulumaailmassa nuorten näkökulmasta. Työssä vertaamme myös kyselyssämme, saamiamme vastauksia THL:n kyselyyn ”Hälsa i skolan! saamiin vastauksiin.</p>	
Avainsanat:	Kouluviihtyvyys, kouluympäristö, poissaolo, identiteetti, sosiaalinen osallisuus, sosiaalinen syrjäytyminen, nuoret
Sivumäärä:	55
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	29.5.2020

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Bachelor of social services
Identification number:	7722 & 7723
Author:	Satu Paukku & Jenny Söderling
Title:	School well – being among students between the age of 15- 17
Supervisor (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>Being absent from school and school fatigue has become increasingly common among students and this is worrying. School well-being is also a concept that has been widely debated in society. According to research, school well-being decreases as students go to higher classes, the reason behind this phenomenon vary and with the help of this study we want to find out what the different causes might be. The questions we will be answering in this paper are: <i>What is school well-being and how can it be increased according to the students? Why do some young people not like school? What causes school fatigue in adolescents?</i> The purpose of this work is also to get students' thoughts and opinions heard about school well-being: what do the students themselves think are factors that affect school well-being both in a positive and a negative way? And do they have any suggestions on what would improve their school well-being. In the work we focus on students in high school, gymnasium and vocational school. The theoretical frame of reference addresses social inclusion and social exclusion as a whole, as well as young people's everyday lives and the school environment. The importance of identity also emerges in the theoretical frame of references: how important is identity formation in youth and why? In connection with the work a quantitative study is carried out in which empirical material was collected using a questionnaire. With the help of the survey we strive to get answers on how to increase school well-being among youth in today's school world from their perspective. In the work we will also compare our answers we got from our questionnaire with THL's questionnaire "Health in school".</p>	
Keywords:	School well-being, school environment, school fatigue, school absence, identity, social inclusion, social exclusion, young people, youth
Number of pages:	55
Language:	Swedish
Date of acceptance:	29.5.2020

INNEHÅLL

1	Inledning.....	7
2	Syfte och frågeställningar	8
3	Litteratursökning	9
4	Bakgrund och tidigare forskning.....	9
4.1	Bronfenbrenners systemteori	10
4.2	Skoltrivsel	12
4.3	Skolmiljö	13
4.3.1	<i>Skola.....</i>	<i>14</i>
4.3.2	<i>Hem och familj.....</i>	<i>15</i>
4.3.3	<i>Växelverkan mellan skolan och hemmet.....</i>	<i>15</i>
4.3.4	<i>Vänner.....</i>	<i>17</i>
4.4	Skoltrötthet.....	17
4.5	Skolfrånvaro	18
5	Teoretisk referensram	19
5.1	Socialpedagogiskt perspektiv: inklusion och exklusion.....	20
5.2	Identitet.....	20
5.2.1	<i>Madsens teori om identitetsbildning.....</i>	<i>21</i>
5.2.2	<i>Eriksons och Marcias teori om identitetsbildning</i>	<i>22</i>
6	Metod.....	23
6.1	Fördelar med vår valda metod	25
6.2	Nackdelar med vår valda metod.....	25
7	Etiska aspekter	26
8	Resultat	26
8.1	Frågor med skalan 1–4	27
8.2	Flervalsfrågor.....	30
8.3	Öppna frågor	32
	<i>Faktorer som gör att elever inte trivs i skolan</i>	<i>32</i>
	<i>Faktorer som gör att elever trivs i skolan</i>	<i>33</i>
	<i>Faktorer som skulle öka elevernas skoltrivsel.....</i>	<i>33</i>
9	Koppling mellan resultat och teori	34
10	Diskussion.....	37
10.1	Resultatdiskussion.....	37

10.2	Metoddiskussion.....	39
10.3	Kritisk granskning.....	39
10.4	Arbetslivsrelevans.....	40
10.4.1	<i>Skolkurator</i>	40
10.4.2	<i>Skolsocionom</i>	41
10.5	Fortsatt forskning.....	41
11	Avslutning	42
	Källor	43
	Bilagor	46
	Bilaga 1: Frågor för Google forms.....	46
	Bilaga 2: Kysymykset Google formsissa.....	47
	Bilaga 3: Informationsbrev i samband med enkäten – svenska och finska.....	48
	Bilaga 4: Informationsbrev på sociala medier.....	50

1 INLEDNING

”Miksi pitää koulusta, jos siitä ei pidä pitää, jos siitä ei kukaan pidä?”

Elever i dagens samhälle funderar över; varför måste man tycka om skolan om man inte måste tycka om den, om ingen tycker om den. Skolan har endast setts som ett ställe som är tråkigt och att man är där enbart för att lära sig (Harinen & Halme 2012).

I årtal har massmedian skrivit om teman som skoltrivsel, skoltrötthet och skolfrånvaro. Till exempel YLE har skrivit om problemen kring skoltrivsel, skoltrötthet och skolfrånvaro. Dessa ter sig mångfacetterat och svårlösta (YLE 2015).

Barn och unga i skolåldern är sårbara. Skolan har ett stort inflytande då det gäller att bygga upp identiteten och utvecklas till en individ som klarar av att leva i dagens samhälle samt ger byggstenar till hur man lever ett gott liv (Wallin 2011 s. 27–28). Ungdomen är en livsfas där den unga ifrågasätter sitt eget lärande, då är det speciellt viktigt att skolan fungerar som en vägledare och hjälper den unga att hitta sitt eget sätt att arbeta och lära sig. Här kommer också motivationen i uttryck, skolmotivation är en faktor som ses påverka skoltrivsel på ett centralt plan (Aaltonen et al 1999 s. 64–65). Elever upplever ofta att skolan är en tråkig plats där fakta är det viktigaste, vilket kan ses som en faktor som minskar skolmotivationen. Nya saker och intressen utanför skolan kan även ses som motivationsminskande element (Aaltonen et al. 1999 s. 104–106).

Genom att skapa positiva utvecklingsupplevelser kan skolan påverka barn och ungas hälsa och välbefinnande positivt. En positiv skolupplevelse betraktas som en resurs för hälsa och välbefinnande medan en negativ upplevelse kan bestå av olika riskfaktorer som påverkar elevernas mentala och fysiska hälsa negativt (WHO 2009/2010 s. 45).

Skoltrötthet och skolfrånvaro är begrepp som går hand i hand med skoltrivsel. Att känna sig pressad eller stressad av skolarbetet kan vara faktorer som påverkar skoltröttheten. Stressande och krävande skolprestationer har en negativ inverkan på elevernas lärande,

hälsa, hälsobeteende och välbefinnande. Skoltrötthet kan orsaka ökad frånvaro från skolan. Ett stödjande skolklimat kan minska den negativa effekten av skolrelaterad stress, som leder till minskad skoltrötthet. Relationer och stöd från lärare, klasskamrater och familjen kan direkt eller indirekt påverka elevernas upplevelser av prestationskrav och stress i skolan. Det vill säga att positiva relationer kan minska stressen och upplevelsen av skolpress, medan negativa relationer ökar det (WHO 2009/2010 s. 49–53).

THL:s enkät Hälsa i skolan (2009–2019) tar upp många olika aspekter som påverkar ungas välmående. Exempel på dessa är bland annat matvanor, sömnvanor, ensamhet, tobak och skoltrivsel. Resultaten kring skoltrivseln väckte ett intresse hos skribenterna.

Detta examensarbete koncentrerar sig på elevernas skoltrivsel ur deras perspektiv. Teman som skoltrötthet, skolfrånvaro, sociala nätverk och hur dessa faktorer påverkar varandra lyfts upp. Vi tycker att det är speciellt viktigt att göra en forskning var vikten är på ungdomarnas perspektiv och hur de ser på sin vardag. Examensarbetet strävar till att ge en helhetsbild samt ökad kunskap om hur ungdomar upplever sin skolmiljö och förbättringsförslag angående skoltrivseln ur elevens perspektiv.

2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med arbetet är att få reda på olika orsaker till den ökade skoltröttheten och minskade skoltrivseln. Syftet är även att få höra elevernas tankar och åsikter kring ämnet; vad anser eleverna själva att är faktorer som påverkar skoltrivsel både positiv och negativt? Har eleverna själva några förslag vad som skulle förbättra skoltrivseln?

Syftet med arbetet är också att få bredare kunskap om faktorer som påverkar elevernas skoltrivsel ur elevernas perspektiv. Vi vill också få mera kännedom om hur elever ser sin skolmiljö och hur man kan förbättra skoltrivseln. Vi kommer att koncentrera oss på hur eleverna upplever skoltrivsel och vad som påverkar det.

Frågeställningar som vi kommer att besvara i vårt examensarbete

1. Vad är skoltrivsel och hur kan man öka den enligt eleverna?

2. Varför trivs vissa elever inte i skolan?
3. Vad orsakar skoltrötthet hos elever?

Eftersom skoltrivsel, skoltrötthet och skolfrånvaro är ämnen som dyker upp ofta och troligen kommer aldrig att helt och hållet försvinna ville vi forska i ämnet utförligare. Vi har valt de här frågeställningarna eftersom forskning finns från samhällsnivå men inte lika mycket av individuell nivå. Vi valde frågorna på grund av att få kunskap från ungdomarnas synvinkel och få deras åsikter hörda. Vi vill ta fasta på både de positiva och de negativa upplevelserna som ungdomar har av skolan.

3 LITTERATURSÖKNING

Litteraturundersökningen gjordes via Arcada Libguider, i databaserna EBSCO och ABI/INFORM. Sökord som användes var *school well-being*, *student perspective on school*, *school burnout*, *school climate*, *interaction between students and teachers*, *school health*, *positive school environment*, *youth and school*, *school fatigue*. Artiklarna begränsades mellan årtalen 2010–2019. Artikel mängden varierade mellan de olika begreppen. Sökordet *school well-being* och *student* gav ca 660 träffar på EBSCO medan samma sökord gav 12 565 träffar på ABI/INFORM. Sökorden *youth* och *school fatigue* gav endast 6 träffar på EBSCO medan sökordet *school burnout* gav 11 833 träffar.

Eftersom ämnet i examensarbetet är världsomfattande användes artiklar som var skrivna i olika länder. Som källor för arbetet användes även en del böcker och andra forskningar, där begränsningen skildes åt från den som gjordes i artikelsökningen. Inklusionskriterierna hörde främst ihop med relevansen för arbetet efter noggrann genomläsning av materialet.

4 BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

Ungdomen kan beaktas från olika synvinklar. Det medicinska perspektivet betonar det fysiska, det vill säga då ungdomen mognar och är på väg mot vuxenhet. I psykologin indelas ungdomen med hjälp av olika livskedsteorier. Från det pedagogiska perspektivet beaktas ungdomen från lärandets och miljöns synvinkel samt lyfter fram vårdnadsha-

vares och lärarens betydelse och roll. Vårdvetenskapens perspektiv av ungdomen sätter vikt på ungdomens resurser och kompetensens betydelse, men även på att uppnå hälsa och välbefinnande. De alla olika synvinklarna eller perspektiven fäster uppmärksamhet till olika händelser, ålder, livsskeden samt på de ändringar som sker hos ungdomen i samband till sig själv samt sin miljö. (Aaltonen 1999 s. 12–14)

4.1 Bronfenbrenners systemteori

Olika miljöer skapar ett nätverk, där förhållandet mellan en ungdom och deras miljö är ömsesidigt och därmed interagerar de två komponenterna i nätverket med varandra. Mikro- och mesosystem är nära den unga eftersom de båda påverkar dem direkt. Detta är de miljöer den unga växer upp i och påverkas av mest.

Mikrosystemet består av den unga människans omedelbara omgivning, till exempel hem, vänner, skola och fritidsintressen (Aaltonen et al. 1999 s. 21–23).

Den så kallade omedelbara miljön inkluderar människor som har olika roller och som interagerar med den unga personen. Mesosystemet består av förhållandena som den unga har med andra inom mikromiljön. Särskilt viktigt är samspelet mellan hem och skola (Aaltonen et al. 1999 s. 21–23). Mesosystemen omfattar en persons, i detta fall ungdomens, olika anslutningar och processer, med andra ord två eller flera miljöer, till exempel hem och skola. Mesosystemet är resultaten av olika mikrosystem. Härkönen beskriver hur mesosystemen består av de relationer som bildas i de olika mikrosystemen som är närmast ungdomen. Den viktigaste relationen är mellan hemmet och skolan eftersom de är i stor växelverkan med varandra. (Härkönen 2009 s. 30)

Med ekosystemet menas de miljöer som den unga inte är i direkt kontakt med. De är dock betydelsefulla, eftersom de påverkar den miljö den unga växer upp i (Aaltonen et al. 1999 s. 22). Ett exempel på detta är förhållandet mellan ungdomen och föräldrarnas arbetsplats. Även om föräldrarnas arbete inte direkt påverkar ungdomen, påverkas ungdomen av föräldrarnas arbetstid och arbetsbelastning. Dessa faktorer kan påverka relationen mellan ungdomen och föräldrarna negativt ifall de inte har tillräckligt med tid för varandra (Härkönen 2009 s. 30–31).

Ett makrosystem är en allomfattande uppsättning av mikro-, meso- och ekosystem. Makrosystemet består av kultur, subkultur eller annan bredare social kontext (Härkönen 2009 s. 31–32).

Makrosystemet hänvisar till de ideologiska och materiella systemen i samhället som bestämmer villkoren för unga människors utveckling. Detta inkluderar lagstiftning, hälso- och socialtjänster samt utbildnings- och kulturtjänster. Faktorer på makronivå är uppenbara och de är svåra att påverka. Framför allt för unga blir makronivån avlägsen och främmande. (Aaltonen et al. 1999 s. 23)

Ungdomen är en livsfas med psykisk, fysisk och social tillväxt. Ungdomen får möjligheten att omforma sig själv och sin miljö lämplig inför vuxenlivet (Aaltonen 1999 s. 13–15). Tonåringar befinner sig i ett “ingenmansland” mellan barndom och vuxenålder och växer upp i ett samhälle som förändras snabbt. I västerländska samhällen är tonåringar varken barn eller vuxna, de försöker vara vuxna men behandlas i alla fall inför lagen som barn (Giddens 2006 s. 174).

I Finland har skolan varit relativt lugn de senaste årtionden, det vill säga att det inte har funnits mycket bekymmer. Idag har dock finska barns och ungdomars skolvälmående och skoltrivsel varit på tapeten och fått kritisk uppmärksamhet. Enligt Harinen & Halme uppstår frågor gällande detta tema särskilt då det publiceras internationella jämförelser. Det är allt vanligare att dessa jämförelser inte är särskilt smickrande från skolsamfundens perspektiv: även om våra barn och ungdomar är kunniga och läraktiga, visar undersökningarna att ungdomar inte mår bra och trivs dåligt i skolan. (Harinen & Halme 2012 s. 8)

Skolan är en viktig tillväxt- och utvecklingssamfund för barn och ungdomar. Skoltid har en betydande inverkan på vilka uppfattningar vi har om oss själva samt våra efterföljande attityder till arbete och samhällsåtgärder för framtiden. Skolan öppnar sig som en arbetsmiljö i en kombination av fysiska och psykosociala faktorer. Med detta menas faktorer som är baserade på ungdomens erfarenheter, värderingar, attityder, relationer,

uppskattning av individuella behov och framgång, fysisk och mental trygghet och självkänsla, samt stöd för lärande. (Janhunen, 2013 s. 28)

4.2 Skoltrivsel

Skoltrivsel och skoltrötthet är komplexa begrepp som påverkas av flera olika faktorer. Skoltrivsel är en nyckelfaktor för ungdomarnas välbefinnande. Dålig skoltrivsel har visat sig vara förknippad med risken för marginalisering hos barn och unga. Enligt Janhunen belyser eleverna själva betydelsen av hur vänner i skolan ökar skoltrivsel. En positiv stämning har också visat sig ha ett starkt inflytande på skoltrivsel och skolglädje. Ett intressant fenomen som har framkommit via forskning är att skoltrivsel minskar med åldern, det vill säga då man övergår till de högre klasserna (Janhunen 2013 s. 18–19).

I artikeln skriven av Riekie (2017) har forskning gjorts med fokus på miljön i skolan och hur den påverkar eleverna, speciellt deras välmående. Forskningen gjordes i Australien och temat i forskningen kan förknippas med Finland. I artikeln framkom det att elever som kände sig uppskattade och kände tillhörighet, hade bättre motståndskraft mot negativa upplevelser, vilket i sin tur gjorde att de hade lättare att komma över svåra situationer. Riekie beskriver också att eleverna hade lättare att bygga upp motståndskraft då skolan väl beskriver deras förväntningar; att skolan är krävande men ändå har krav som kan uppnås. (Riekie 2017)

I Holfe-Sabels (2014) artikel är studiens huvudfokus kring relationer i klassrummen samt hur eleverna trivs i skolklasserna. Även om studien baserar sig på lågstadiets sista klass före högstadiet är informationen av den karaktär som påverkar skoltrivseln under hela grundskoletiden. I studien beskrivs det hur välbefinnande i klassrumsmiljön beror på elevernas förhållande, samt deras relationer till, både sin klasslärare och sina klasskompisar. En viss miljö påverkar både prestationer och affektiva komponenter på ett visst sätt, det vill säga att en positiv skolmiljö och en god klassanda har positiva effekter på studerandes skolprestationer. (Holfe-Sabel 2014)

4.3 Skolmiljö

Att man känner sig trygg är viktigt enligt skoltrivselperspektivet (Harinen & Halme 2012 s. 33).

Enligt paragraf 29 i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) har alla ungdomar rätt till en trygg studiemiljö och en miljö där de trivs. Skolan är också skyldig att agera ifall mobbning, trakasserier eller våld sker under skoldagen. Detta är något som framkommer i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) i paragraf två, där syftet med lagen är att främja ungdomarnas inläring, hälsa och välbefinnande samt delaktighet och att förebygga problem. Syftet är även att säkerställa en trygg studiemiljö och även att ett samarbete mellan hemmet och läroanstalten krävs.

Skolmiljön är eventuellt den viktigaste platsen för vänskaps- och grupprelationer, men den ger också en ram för olika sociala riskfaktorer som våld, mobbning och diskriminering. Skolan bildar de vardagliga institutionella ramarna för hur ungdomsgrupper fungerar och arbetar samt förverkligar sig själva på olika sätt (s. 54–55). Det finns forskning och uppfattningar om hur elevernas möjligheter att delta aktivt i skolaktiviteter som sker utanför läroplanen är en nyckelfaktor till en positiv skolupplevelse och därmed ökad skoltrivsel (Harinen & Halme 2012 s. 67).

Forskningar har också visat att det finns ett tydligt samband mellan vilja att gå i skolan och positiv inställning till skolan som i sin tur påverkar skoltrivseln. Det är alltså viktigt att elever trivs i skolan, eftersom det är en viktig faktor som påverkar den ungas möjligheter att utvecklas till en god medborgare i samhället (Harinen & Halme 2012 s. 65).

Weber (2014 s. 341) anser i sin forskning att positiva känslor har en påverkan på ungdomarnas skolgång. I forskningen poängteras att det inte enbart handlar om känslor utan också om de olika karaktärsstyrkorna hos individer. Karaktärsstyrkorna spelade en roll då det handlade om skolprestation och andra skolrelaterade funktioner.

Skolan består av interaktioner med andra individer, som klasskamrater och lärare. Social intelligens verkar vara en meningsfull faktor för att uppleva positivt inflytande i skolan. Studenter som har högre nivåer av social intelligens förstår sina egna känslor bättre,

men även andras känslor, och kan reagera mer passande till dem. Detta i sin tur kan leda till färre konflikter som i sin tur kan leda till mer positiva händelser. Weber tar också upp att ungdomar som kan kontrollera sina egna känslor har lättare att nå sina mål som överensstämmer med standarder som finns, till exempel normer och förväntningar från andra. (Weber 2014 s. 342)

Att arbeta i grupp har blivit ett allt vanligare sätt att undervisa i skolan, vilket kan stöda minskning av negativa känslor. Ett exempel på detta kan vara att om eleven ensam funderar över utmanande uppgifter, kan det leda till mera negativa känslor, än att arbeta tillsammans med andra för att lösa det. De specifika karaktärsstyrkorna i teamwork är hopp, självreglering och kärlek, som påverkar ungdomens vilja och kunnande att arbeta tillsammans med andra ungdomar på ett positivt sätt. Meningsfulla nära relationer kan ses som ett socialt stöd för att ta itu med utmaningar i skolan, vilket i sig minskar nivån av negativ påverkan. (Weber 2014 s. 351)

Känslan av att lyckas i skolan är en avgörande faktor för ungdomarnas positiva förhållningssätt till skolan, i den mening att detta motiverar ungdomarna att lära sig, att vara intresserade av innehållet i klassen och att engagera sig i klassen. (Weber 2014 s. 352)

Enligt Weber kan man konstatera att en positiv relation och anknytning till skolan har en stor betydelse på hur ungdomarna trivs i skolan. Det handlar dock inte enbart om yttre faktorer utan också om ungdomens egna inre faktorer. Dessa kan vara individens personlighet samt de styrkor som hen har och är medveten om, och använda sig av dem på ett sätt som stöder ungdomen. I Webers forskning har tyngdpunkten varit på de positiva känslorna och deras betydelse för att öka skoltrivsel från individens synvinkel. (Weber 2014 s. 352)

4.3.1 Skola

Skolan är ett viktigt socialt sammanhang i tonåren. Under tonåren blir skolans betydelse centralt; i skolan får den unga möjligheten att uppleva konkurrens, maktförhållanden samt sammanhållning och gemenskap. Skolmiljön är en viktig omgivning för ungdomens utveckling och ger resurser för nya möjligheter i framtiden, dock kan det också

fungera som ett hinder som skapar känsla av illamående och stress. Speciellt i grundskolan påverkar skolklimatet och skoltrivseln på skoltröttheten. Ett negativt skolklimat och brist av stöd ses vara faktorer som kan resultera i skoltrötthet bland unga i grundskolan. (Salmela-Aro 2011)

4.3.2 Hem och familj

Familjen är ett centralt sammanhang som påverkar ungas utveckling, välbefinnande och motivation. Föräldrarna skapar en trygg grund för barnet att betrakta miljön och de kan anses som en central och skyddande faktor för den unga. Föräldrarnas delaktighet, och de förväntningar de har för deras barn, är centrala med tanke på den ungas framtid i samband med de mål ungdomen har i sin skolgång. Om föräldrarna är utmattade och stressade kan det påverka ungdomen och vara en utmaning för den ungas ork. Trötthet eller utmattning verkar sprida sig i en familj. Enligt forskning upplever utmattade ungdomar att föräldrar inte har tid för dem. De unga ansåg att föräldrarna har bråttom med annat och att de inte får tillräckligt med stöd av sina föräldrar. (Salmela-Aro 2011)

Även relationen och kommunikation mellan föräldrarna och den unga har en stor betydelse på den ungas välmående och skolgång. Öppen interaktion mellan ungdomen och föräldern är viktigt för den ungas välbefinnande. Forskning har visat att ungdomar som har en god relation med sina föräldrar lider mindre av mental ohälsa och utmaningar med välbefinnandet. Ungdomar som har en svår relation och svårigheter att kommunicera med sina föräldrar kan lida av daglig ångest och ensamhet, vilket kan leda till att den unga skolkar från skolan. (Halme et al. 2018)

4.3.3 Växelverkan mellan skolan och hemmet

I Finland har vi en organisation, Förbundet Hem och Skola, som jobbar för samarbete mellan hemmet och skolan. Förbundet arbetar på nationell nivå med daghem och skolor i Svenskfinland. Målsättningen är att alla barn ska må bra och lära sig i skolan. Arbete utförs även för att föräldrarna skall bli delaktiga i verksamheten samt barnens och ungas skolgång. Fokus ligger också på hur viktig en förtroendefull relation mellan föräldrarna och skolan är, eftersom det har en positiv inverkan på barnets eller den ungas skolgång. (Hem och skola i Finland u.å.)

Vid ett välfungerande samarbete mellan skolan och hemmet finns det en positiv inverkan på barnets och den ungas utveckling, uppväxt och lärande. Ett starkt partnerskap mellan hemmet och skolan är viktigt, samt att de kommer överens. Vårdnadshavarna och skolan skall ha gemensamma mål, och tillsammans sträva till att barnen skall ha så goda förutsättningar som möjligt, för att ge den unga möjligheter att växa, utvecklas och lära sig på ett korrekt sätt. Detta ger positiva effekter för den ungas välbefinnande. Samarbete är därmed en central faktor och det sker mellan hem och skolan på två olika nivåer; individnivå och skolnivå (Undervisnings- och kulturministeriet 2012).

Individnivå betyder att stöd ges åt enskilda elever i uppväxt och lärande. På detta sätt uppmärksammas elevernas individuella behov, varpå relationen mellan skolan och den unga blir mer omfattande och mångsidig. I frågor gällande skolnivån är det vårdnadshavare som tillsammans med skolan utvecklar verksamhet som stärker ungas välbefinnande, trygghet och gemenskap i skolan samt i klasserna. På detta sätt får både skolpersonalen och vårdnadshavarna samverka, och kamratstöd formas. (Undervisnings- och kulturministeriet 2012)

Det är viktigt att vårdnadshavare visar intresse, ger stöd för barnets skolgång samt uppskattar skolans och lärarens arbete mellan skolan och hemmet. Skolan och hemmet skall sträva efter samma mål; att stöda eleverna i sin skolgång och lärande samt deras uppväxt. (Undervisnings- och kulturministeriet 2012)

Enligt en forskning som gjordes kring teman av goda relationer mellan hemmet och skolan, framkom fyra tydliga faktorer som föräldrarna betonade vara viktiga och centrala i samarbetet från vårdnadshavarnas perspektiv. Det första som vårdnadshavarna ansåg som viktigt och betydelsefullt med tanke på samarbetet mellan hem och skola var ömsesidigt lyssnande. Respekt, det vill säga förmågan att lyssna och ha tillit, var också en faktor som ansågs vara viktigt i gott samarbete, precis som tredje faktoren; förtroende. Med den sista faktoren, dialogens betydelse, menades att ha en låg tröskel till, och jämbördiga samtal samt diskussioner. Viktigt var känslan att bli hörd av skolpersonalen, oberoende om ärendet var stort eller litet. (Bast-Gullberg 2010)

4.3.4 Vänner

Vänkretsen kan också påverka skoltröttheten, både positivt och negativt. I tonåren betonas vikten av vänner, vilket kan ses som det viktigaste sociala sammanhanget hos unga. Eftersom ungdomar är i ständig växelverkan med sina skolkompisar lär de varandra nya färdigheter, attityder och erfarenheter. Goda vänner samt goda sociala relationer fungerar som hjälpmedel för den unga att klara av utmaningar i skolan samt stress och press. Å andra sidan kan trötthet smittas i grupper. Forskning har visat att ungdomar utmattas tillsammans, i synnerhet i grupper där kompisarna inte stöder varandra, vilket kan ses som ett hot mot att orka i skolan. (Salmela-Aro 2011)

Vänskap spelar en viktig roll i konstruktionen av ungdomens personlighet och identitet. Detta stöds av vänner som har samma intressen, samma värderingar och attityder som ungdomen själv har. (Aaltonen 1999 s. 23)

4.4 Skoltrötthet

Salmela-Aro (2011) beskriver skoltrötthet som ett allvarligt fenomen i dagens skolvärld. Skoltrötthet beskrivs som en långvarig studierelaterad störning påverkad av stress som tar sig uttryck i utmattande trötthet, cyniska upplevelser och otillräckliga timmar. Forskning visar att bland annat skolutbrändhet kan ses som en process där trötthet och cynism kan leda till att eleven får en känsla av otillräcklighet. Skoltrötthet påverkas av flera olika faktorer men nyckelfaktorerna är kopplade till elevens skolmotivation samt elevens sociala omgivning. Enligt Salmela-Aro bildar nyckelfaktorerna en triangel av skola, hem och vänner.

Erentaitè (et al 2017 s. 761 – 763, 771) beskriver att skolgång kan anses som något positivt eftersom skolan är ett ställe där många olika aspekter kommer samman. Med alla positiva sidor finns dock även negativa, av vilka ett kan vara skoltrötthet. Artikeln poängterar att skoltrötthet ofta är resultatet av motsägelser mellan personliga resurser och skolans krav. Skoltrötthet kopplas ofta med att inte klara av pressen i prestationen. Symptomen kan uttala sig som känsla av utmattning, känsla av distans till studierna eller känsla av oduglighet i skolan. Skoltrötthet kan dessutom analyseras som känslomässigt frånvarande eller missnöje i skola. Erentaitè skriver att ju fler symptom ungdomo-

men har desto mindre är de närvarande i skola. Detta betyder dock inte direkt att alla som upplever skoltrötthet visar symptom.

Erentaitè (et al 2017 s. 761 – 763, 771) skriver att skoltrötthet kan ha långvariga följder men att alla påverkas på olika sätt. Att vara närvarande i skolan och i skolarbete har en positiv inverkan på ungdomen. Närvarande ungdomar lär sig och har lättare att följa struktur och ställa mål för sig, medan de som inte är närvarande kan ha svårare för detta. De studerande som var närvarande fick en starkare känsla av samhörighet och kännedom över sitt utförande. I artikeln poängteras att skoltrötthet även kan ha en negativ påverkan på ungdomens identitetsbildning eftersom vid skoltrötthet mistes en viktig del att lära sig om sig själv, sin inläring och hur målsättningar görs.

4.5 Skolfrånvaro

Enligt Hancock (et al 2018) anser man att det finns två olika typer av frånvaro; tillåtna och otillåtna. Tillåtna handlar om kortvariga frånvaron, där orsaken kan vara att man är sjuk eller att man blir avstängd från skolan för en viss tid men sedan kan återvända igen. Otillåtna frånvaron handlar om frånvaron som skolan inte har fått orsaker till. Dessa frånvaron kan även kategoriseras i två underrubriker; frånvaron på grund av ungdomen själv eller frånvaron på grund av ungdomens föräldrar.

I frågor om frånvaron ungdomen själv orsakat, kan det handla om att man vill få uppmärksamhet från föräldrarna, eller göra andra aktiviteter som är mera intressanta och roliga, som inte hade med skolan att göra, till exempel droger och alkohol. Det kan dock även handla om negativa uppfattningar om skolan som kan förorsaka ångest och depression hos de unga, vilket resulterar i frånvaro. Föräldrarelaterad frånvaro kunde handla om att ungdomen behövde hjälpa till hemma, resurser inte fanns till skolresorna, ointresserade föräldrar eller att skydda ungdomarna från skolrelaterade hot. (Hancock et al. 2018)

Under åren 2017–2018 utvecklades en frånvaromodell för barn och unga i förskolan och grundläggande utbildning i samband med LAPE-projektet. LAPE-projektet, som är ett program för utveckling av barn och familjetjänster, bildade denna verksamhetsmodell för att kunna uppfölja samt ingripa i skolfrånvaro.

Frånvaromodellen bildar en trappa med fem trappsteg:

- 1. Förebyggande verksamhet**
- 2. Ta upp oron**
- 3. Över 30 timmar**
- 4. Över 50 timmar**
- 5. Över 70 timmar**

Med förebyggande arbete anses att den generella elevhälsan arbetar för att öka elevernas delaktighet och känsla av gemenskap. Här är samarbetet mellan skolan och hemmet centralt. Att ta upp oron är det andra steget i trappan, vilket betyder att elevens frånvaro från skolan väckte oro hos föräldrarna eller i skolan. I detta fall är det klassläraren eller klassföreståndaren som tar kontakt med eleven och diskuterar om ärendet, eftersom enligt lagen har läraren en skyldighet att ingripa. Klassläraren tar också kontakt med vårdnadshavarna samt elevhälsopersonalen vid behov. (Socca, 2017–2018)

Om frånvaron överskrider 30 timmar blir det möte mellan olika aktörer, som eleven och vårdnadshavare anser stöda elevens skolgång. Vanligen deltar också personal från elevhälsan, som sedan planerar tillsammans med de olika aktörerna om eventuella stödåtgärder och kommer överens om uppföljningen. Om eleven är frånvarande 50 timmar eller mer, blir det ett mångprofessionellt möte och samarbete, som tillsammans funderar på åtgärder. Vid behov kontaktas socialvården för att få en bedömning av stödbehovet. Ifall stödåtgärder och möten inte hjälper och frånvarande fortfarande fortsätter och överskrider 70 timmar görs en barnskyddsanmälan vid behov. Grunden till barnskyddsanmälan är oron av risk för elevens marginalisering. (Socca, 2017–2018).

5 TEORETISK REFERENSRAM

I det här kapitlet presenteras den teoretiska referensramen som arbetet bygger på; social inklusion och exklusion ur ett socialpedagogiskt perspektiv, samt identitet. Dessa teorier kopplas med de tidigare presenterade frågeställningarna, då de anses vara relevanta och aktuella för ungdomstiden. Vi har valt att koppla de här teorierna med våra frågeställningar eftersom vi anser att det är relevanta och aktuella vad ungdomstiden behandlar.

5.1 Socialpedagogiskt perspektiv: inklusion och exklusion

Madsen (2006) tar upp i sin artikel att i det moderna samhället finns det en tendens att hålla den enskilda individen ansvarig för sin egen utveckling, och därmed har begreppen social inklusion och exklusion uppstått (s. 196). Social inklusion betyder att medräkna och att innefatta någon i helheten. Det handlar om att man skall verkställa sociala och pedagogiska insatser i att bemöta social exklusion. Medan social exklusion kan anses att man håller någon, som redan befinner sig utanför eller att man stöter ut någon som befunnit sig innanför tidigare. Social inklusion bygger på att man ska involvera människor som deltagare i vardagslivsarenor, till exempel arbete, familj, skola, fritid, konsumtion och kultur. Det är ungdomarnas förutsättningar, för att kunna leva ett meningsfullt vardagsliv, som man försöker stöda. Detta kan även kallas uppbyggande av det inkluderade vardagslivet. Exklusion kan ses som ett samhälleligt problem eftersom man utesluter grupper från att delta i samhället och därför ställs även högre kvar på dem. Social exklusion kan ses inte enbart som identitetshotande, men också som identitetsberövande, eftersom personen fråntas möjligheterna till den interaktion som är källan till varje form av identitetsbildning. (Madsen 2006, s. 172–173, 202–203, 234)

Madsen tar även upp något som kallas för inklusiva skolor, som handlar om att alla skall ha tillgång till de allmänna skolorna, oavsett särskilda behov. Detta betyder att alla barn skall undervisas enligt samma undervisningsplan i en gemensam skolmiljö. Vikten med inklusiva skolor betonas genom att det är ett viktigt steg i kampen att förändra diskriminerande attityder och till att utveckla det inklusiva samhället. (Madsen 2006, s. 174–175)

5.2 Identitet

Ungdomstiden handlar om att forma sin egen identitet. För en del ungdomar är ens egen identitet en självklarhet och därför kan det väcka ett flertal förvirrande känslor och funderingar. Två teorier om identitetsbildning kommer att behandlas; Madsens samt Eriksons och Marcias för att få en bredare helhetsbild av vad identitetsbildning innebär.

5.2.1 Madsens teori om identitetsbildning

Identiteter förstås inte som grundläggande egenskaper som är fastbundna till personen, utan däremot att mänsklig identitet är en relation mellan människan och hens sociala omvärld. Identitet kan beskrivas som en dynamisk process, i stället för ett personligt tillstånd, som inte förändras över tid eller är oberoende av personens relationer. Identitetsbildning är på ett visst sätt inte någon individuell process som styrs av individuella handlingar och val, utan en social process med många deltagare i många olika sociala kontexter. Vi lär oss att bedöma oss själva med andras ögon, inte på ett mekaniskt sätt. Vi vet att vi reflekterar över hur andra människor reagerar på våra handlingar. Det är den sociala responsen som vi mottar från andra som hjälper oss att forma vem vi är. (Madsen 2006 s. 227–228)

Det finns tre former av identitetsbildning; självidentitet, personlig identitet och social identitet. Var och en är en process som tar sin form i samband med varandra.

Självidentitet är en form av identitet som bildas när individen iakttar sig själv, det handlar om iakttagelser inifrån där individen ser på sig själv som ett objekt. Det är konkreta personer i människans sociala värld som är mest betydelsefulla för bildningen av självidentitet. Man talar om de betydelsefulla andra, som är personer vi varje dag umgås med ansikte mot ansikte, och bygger upp särskilda relationer till, exempelvis familjemedlemmar och vänner. Skapande av självidentitet handlar inte enbart om interaktion utan också om att skapa relationer, vilket betyder att man får en särskild betydelse för varandra och uppfattas som konkreta personer, inte bara som roller. (Madsen 2006 s. 229–231)

Personlig identitet bildas genom iakttagelser utifrån när vi iakttas av andra. Avgörande är hur relationerna är mellan de som identifierar och personen som identifieras, ifall det handlar om nära eller avlägsna relationer mellan personerna. Det är de nära relationerna som spelar viktigaste rollen för att bilda den personliga identiteten. Den personliga identiteten har en stor betydelse för självidentitet, eftersom den personliga identiteten är bunden till rollförväntningar som kan vara synnerligen starka på grund av förväntningar, som uppstår i det personliga nätverk som personen är nära knuten till. (Madsen 2006 s. 231–232)

Social identitet bildas då en person iakttas utifrån av personer med avlägsna relationer. Det handlar om kännetecken eller information som är mer eller mindre offentligt tillgängliga om personen, exempelvis kön, ålder, utseende, klädsel och språk. Social identitet är den identitet som personen delar med andra som tillhör samma kategori, grupp eller typ. Denna identitet karaktäriserar personers sociala position eller status, eftersom den sociala positionen uppnås genom tillhörighetsförhållanden till bestämda grupper som personen sedan värderas i förhållande till. Den sociala identiteten har inflytande på den personliga identitetsbildningen, eftersom den tar sig uttryck i de positioner personen placeras i av sina omgivningar. Vissa positioner förknippas med en positiv social identitet och kan befrämja en positiv personlig identitetsbildning. En placering i en negativ position kan bana väg för social nedvärdering, en process som individen har mycket svårt att bryta. (Madsen 2006 s. 232–233)

5.2.2 Eriksons och Marcias teori om identitetsbildning

Enligt Erikson går livet ut på att bygga upp sin identitet. Han påpekar att när en person kommer till ungdomen pågår det ofta en identitetskris. Ungdomen försöker omforma och utvidga sin syn och sina tankar om världen. Erikson betonar att kulturen har en stor inverkan på ens identitet, eftersom kulturen påverkar vad man drömmer om och därefter strävar efter olika målsättningar. Enligt Erikson finns det en stor sannolikhet att det sker rolldiffusion i ungdomen, det vill säga att rollerna divergerar. Den unga har svårt att hitta sin egen identitet och balansen i sig själv. Identitet är en viktig del av ungdomens jag- och självbild. Om den unga har hittat sig själv och byggt upp sin identitet, fått självförtroende och nått balansen, är hen kapabel att skapa en förtroendefull relation till en annan person. Det finns alltså en koppling mellan identitet och vänner. (Aaltonen et al. 1999 s. 84–86)

Marcia utvecklade Eriksons idéer till olika nivåer av identitet. Enligt Marcia kan ungdomen bearbeta sin identitet på flera sätt som består av olika nivåer. Den som söker efter sin identitet är en ungdom som fortfarande är i krisfasen och letar efter vem hen är. Ungdomen på denna nivå försöker hitta de rätta lösningarna i livet. Ungdomen kan känna sig väldigt ångestfylld, fundersam och försöker hitta sin egen stig. Ifall ungdomen är i diffusion av sin egen identitet, betyder det att även om hen har försökt hitta sig själv

och försökt bygga upp sin identitet, är hen ändå osäker och förvirrad över det egna jaget. Ungdomen har inte alltså än lyckats skapa en enhetlig identitet. (Aaltonen et al. 1999 s.84–86)

Då man skapat sin identitet har man kommit till det skedet där man hittat en egen ideologisk grund, varifrån man vidare kan planera sin identitet. I detta fall har den ungas identitet blivit omformad till en viss del, eller helt och hållet av, hens miljö, det vill säga föräldrarna. I den sista nivån där unga har uppnått sin identitet har de upplevt ungdomskrisen och har tack vare det hittat sin egen väg med sina egna beslut och mål. Även om man känner att man uppnått sin identitet är det inte alltid fallet. Identitet är flexibelt, det vill säga att den ännu utvecklas i vuxenlivet. (Aaltonen et al. 1999 s. 84–86)

6 METOD

Vi har valt en kvantitativ metod som vår forskningsmetod som är en forskningsmetod där informationen och resultatet visas numeriskt. Detta betyder att ämnen som ska studeras, och deras egenskaper, diskuteras allmänt med hjälp av siffror. Forskningsmetoden besvarar olika frågor som hur många, hur mycket och hur ofta. I kvantitativ forskning får forskaren forskningsdata i antal eller med hjälp av gruppering av kvalitativt material i numerisk form. Forskaren tolkar och förklarar den relevanta informationen muntligt. Man beskriver vägen till olika resultat, hur de är relaterade till samt hur de skiljer sig från varandra. (Vilkka 2007)

Vi har utfört en empirisk studie med en kvantitativ metod. Då man utför en empirisk studie är data sådant som man själv samlar in och analyserar. Man kan analysera empiriskt material både med hjälp av en kvantitativ och en kvalitativ metod men i detta fall som sagt, används den kvantitativa metoden. Exempel på olika empiriska undersökningar är intervjustudie och enkätstudie. I detta examensarbete kommer vi använda oss av en enkätstudie, se bilaga 1 och 2 (Johansson 2018).

Arbetet använder även en del av THL:s undersökning ”Hälsa i skolan”. THL är förkortning för ”Terveyden ja hyvinvoinnin laitos” som undersöker befolkningens hälsa och välfärd, samt samhällets tjänster (THL u.å.). I detta arbete kommer vi att jämföra deras

resultat med det resultat som vi har fått. Detta gör vi eftersom vi vill se om det finns likheter eller olikheter mellan resultaten.

Vi tycker att det är speciellt viktigt att göra en forskning där vikten är på elevernas perspektiv och hur de ser deras vardag. Målgruppen för vårt arbete är elever i åldern 15 - 17, eftersom vi anser att elever i denna ålder är tillräckligt mogna för ärliga och seriösa svar. Enkäten är anonym och eleverna får själva bestämma om de vill delta i undersökningen eller inte.

Vi valde att göra en enkätundersökning för att vi ville få svar av eleverna direkt. Vi har valt att göra en enkätstudie med hjälp av Google forms som eleverna får svara på elektroniskt (Bilaga 1 och 2). Google forms är en nätbaserad enkät som är tillgänglig för alla. Vi har delat länken till enkäten på våra sociala medier, det vill säga Facebook och Instagram. Enkäten består av 3 olika typer av frågor; slutna frågor, flervals frågor och öppna frågor. Slutna frågorna är påståenden där eleverna besvarar frågan på en skala 1–4. Vi valde att inte ha en skala på 1–5 för att minska neutrala svar från deltagarna, i detta fall att man svarar 3. Istället kommer vi använda oss av en skala från 1–4 för att få mer mångsidiga och noggranna svar. Flervalsfrågor handlar om att välja de svar som passar en själv bäst. I de öppna frågorna får eleverna skriva fritt sina tankar kring de frågor som ställts.

Målet är att minst 50 elever deltar i undersökningen, eftersom detta anses vara en mängd informanter som ger tillräckligt med data. Vi kommer att använda oss av THL:s enkät "Hälsa i skolan" samt ställa frågor till elever i högstadiet med hjälp av en enkät från Google forms. Vi kommer att spegla resultaten vi fått mot de resultat som THL har fått i sin enkät och se om det finns likheter mellan dessa.

I enkäten finns ett informationsbrev till eleverna, bilaga 3 och 4. I brevet beskriver vi vårt syfte och berättar att vi är intresserade av att få elevernas synvinkel på detta. I enkäten nämner vi att detta är för vårt examensarbete. I enkäten berättar vi för eleverna att det är frivilligt att delta.

Vi kommer att analysera slutna frågorna och öppna frågorna skilt. Slutna frågorna kommer vi att gå igenom fråga för fråga och räkna ihop hur och vad eleverna har svarat. Vi kommer att presentera resultat i form av figurer för att klargöra resultatet bättre. Öppna frågorna kommer vi att analysera genom att läsa igenom alla svaren och se om det finns ett mönster med liknande svar.. Liknande svar kommer vi att gruppera, för att sedan kunna bättre analysera svaren. I resultaten kan man inte se skillnader i åldrar, 15 eller 17 år, eftersom svaren kommer att sättas ihop. Vi kommer att radera länken till enkäten från våra sociala medier efter att tiden har gått ut att svara på den.

6.1 Fördelar med vår valda metod

Fördel med vår undersökning är att vi kommer att få direkt svar från fokusgruppen för arbetet. Då enkäten delas på sociala medier antar vi att vi når eleverna bättre eftersom de spenderar mycket av sin fritid på sociala medier. Enkäten är elektronisk eftersom vi antar att det är en lägre tröskel för unga att svara. Även anonymiteten av enkäten sänker tröskeln för att svara på den.

Vi tänker också att det är mer intressant för läsaren att läsa vårt arbete eftersom svaren kommer direkt från eleverna och inte från facklitteratur.

6.2 Nackdelar med vår valda metod

Eftersom vi använder oss av information som vi får av anonyma elever utan någon personlig kontakt, kan vi inte fullständigt lita på trovärdigheten av informationen. Ifall vi inte får flera deltagare kommer resultaten att vara bristfälliga. Det är också svårt att veta om ungdomarna svarar det som de själva tycker, eller om de svarar det de tror man vill höra. Det finns också en risk att eleverna inte tar frågorna seriöst och svarar vare sig ärligt eller allvarligt. Processen med att samla in material, analysera det och skriva resultat kan vara väldigt tidskrävande och leda till att vår tidtabell inte håller.

7 ETISKA ASPEKTER

Vi har använt oss av Arcadas styrdokument för God vetenskaplig praxis som vår etiska riktlinje (2012).

Vi har tagit i hänsyn då vi använder Google forms att enbart vi kan ändra på inställningar och bara vi kommer att se antalet svar och deras innehåll. Eftersom vi delar enkäten på sociala medier blir det mera frivilligt för målgruppen att svara på den.

I vår undersökning strävar vi efter att undvika för känsliga teman samt skydda informanternas anonymitet och integritet. Vi har skyddat deltagarna i vår undersökning genom att behålla dem anonyma och vi har inte sett behov att koncentrera oss på skillnaderna mellan de olika könen. Vi kommer inte heller att fråga efter deltagarnas ålder eftersom vi inte anser att det är viktigt att veta ifall eleven är 15, 16 eller 17 år. Vi har valt åldern 15–17 eftersom över 15 åringar inte behöver sin vårdnadshavarens lov för att vara med i en undersökning. Vi meddelar också i vårt informationsbrev, bilaga 4, att vi söker efter elever i åldern 15–17.

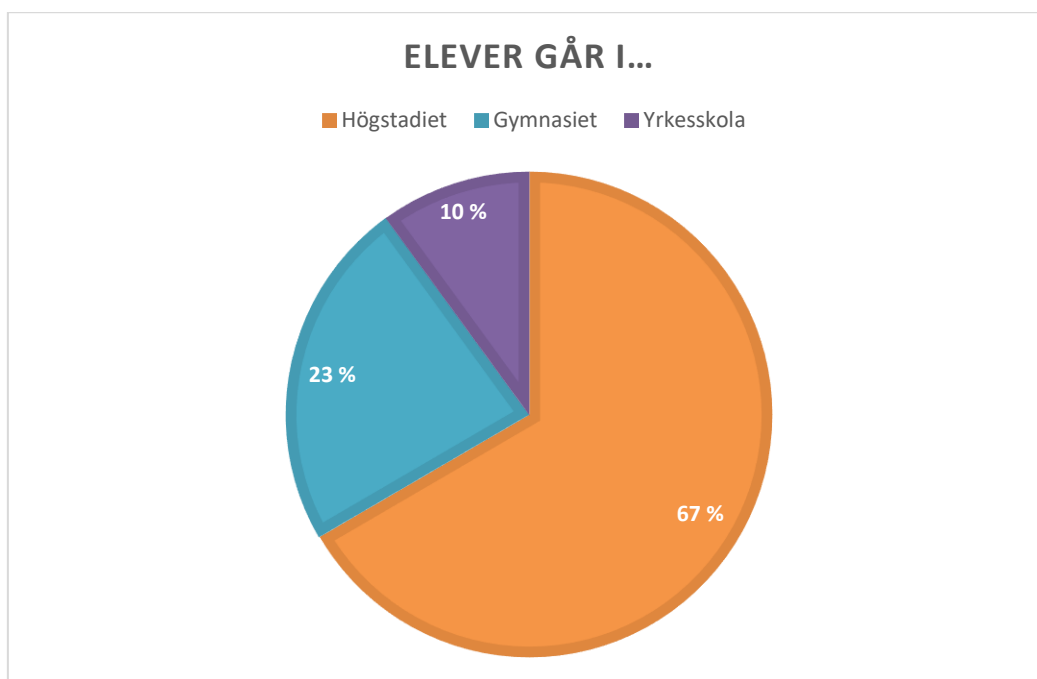
Inom undersökningen har vi informerat informanterna om att deltagandet är frivilligt och att man kan avbryta när man vill. Vi har också informerat syftet och orsakerna till undersökningen till deltagarna. I bilagorna 3 och 4 har vi beskrivit både på svenska och finska vad arbetet handlar om. Vi beslöt att dela enkäten både på svenska och finska, som man kan se i bilagorna 1 och 2, eftersom vi ansåg att vi kunde få svar på en bredare skala. Enbart vi kommer att se resultaten och efter att undersökningen är utförd och resultaten analyserade kommer vi att förstöra deltagarnas svar.

Vi har tagit i hänsyn att inte ställa frågor till eleverna som kan väcka oönskvärda känslor, det vill säga frågorna handlar inte om för känsliga ämnen för den unga.

8 RESULTAT

Totalt bidrog 39 elever med svar på enkäten. Av dessa 39 gick 26 elever i högstadiet, 9 i gymnasiet och 4 i yrkesskola. Eleverna hade tillgång till enkäten i cirka en vecka eftersom vi ansåg att detta är tillräckligt lång tid att få svar. Vi fick svar på alla frågor och

svaren var relevanta och mångsidiga. Resultaten från enkäten, samt THL:s enkät ”Hälsa i skolan”, kommer presenteras nedan. Som Figur 1 visar, gick största delen av de elever som svarade på enkäten i högstadiet, men vi fick även svar från elever som gick i gymnasiet och yrkesskola.

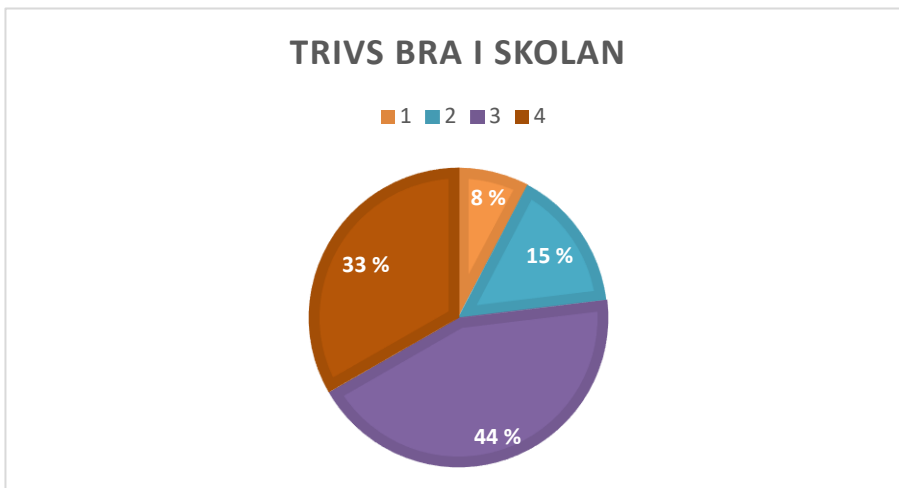

Figur 1: Eleven går i högstadiet, gymnasiet eller yrkesskola

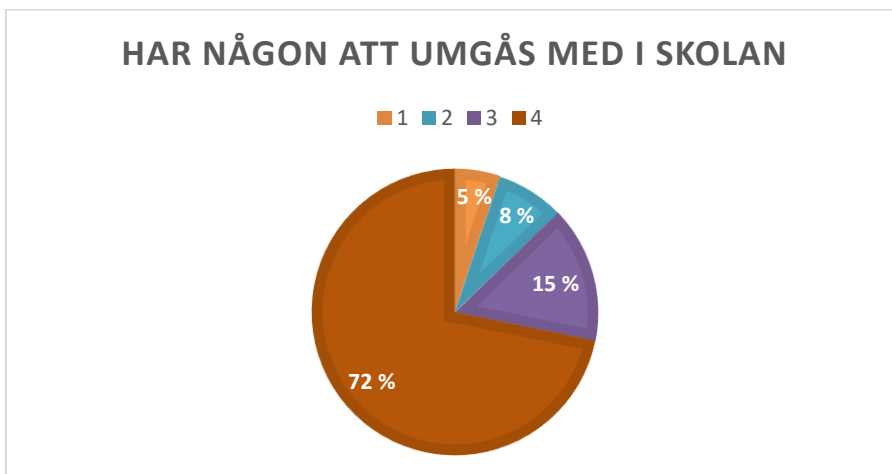
8.1 Frågor med skalan 1–4

Till följande presenteras resultaten från frågorna med svarsalternativen på skalan 1–4. Frågorna handlar om frågor som man kan svara ja/nej på, men vi hade istället en skala på 1 – 4. I denna skala betyder 1 att man inte alls håller med påståendet, medan 4 betyder att man håller med till 100%. Första frågan vi ställde handlade om hur bra elever trivs i skolan. Majoriteten har svarat 3 (17 stycken) eller 4 (13 stycken), vilket betyder att största delen av de elever som svarade trivs bra i skolan. Dock finns det också en liten andel som inte trivs lika bra i skolan. 6 stycken elever har svarat nummer 2 medan 3 elever har svarat nummer 1. Detta kan man se i figur 2.

Då vi jämför vårt resultat med THL:s enkät ”Hälsa i skola” kan vi konstatera att resultaten är liknar varandra. Det vill säga att eleverna anser att de trivs bra i skolan. (THL, 2019)

Figur 2: Om elever trivs bra i skolan

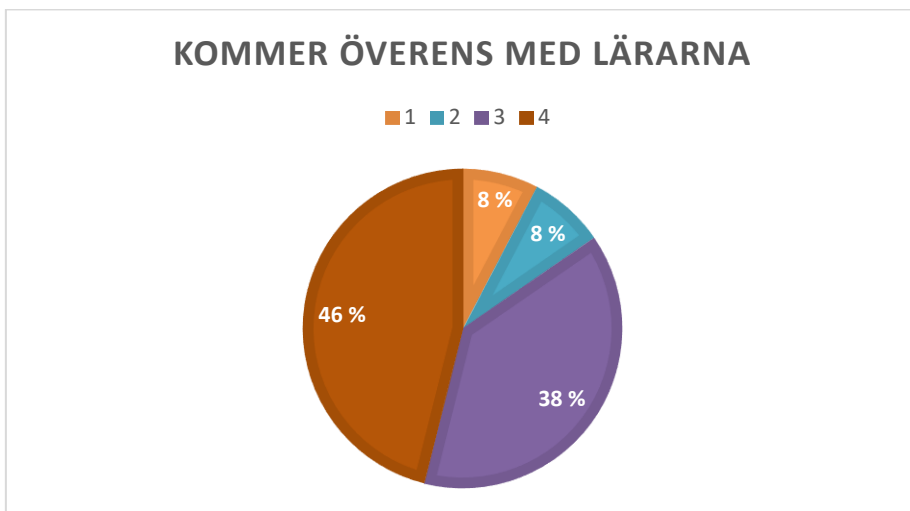

Figur 3: Om eleven har någon att umgås med i skolan

Figur 3 visar ifall eleverna kände sig att de har någon att umgås med i skolan. I resultaten ser man att största delen av eleverna hade svarat 4 på skalan och upplever att de har någon att spendera tid med i skolan. 3 elever hade svarat på frågan med nummer 2 och 2 elever hade svarat med nummer 1.

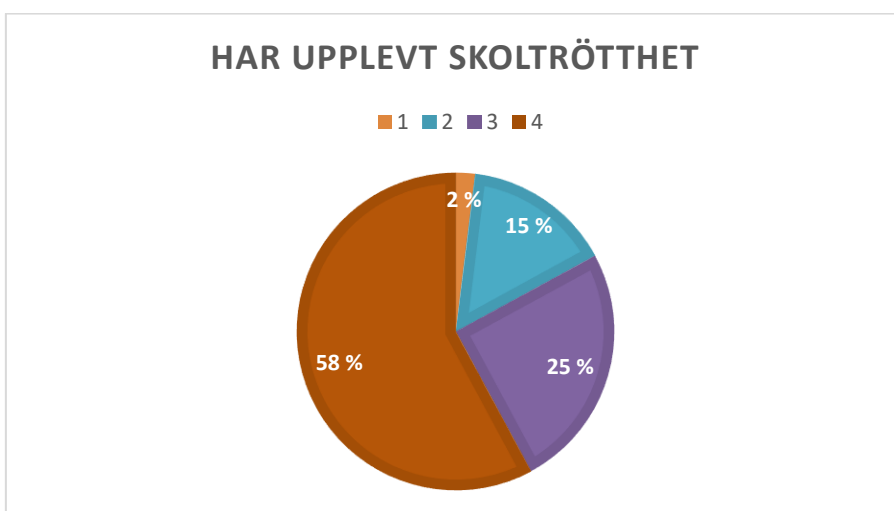
THL:s enkät har frågat om eleverna känner sig ensamma på rasterna och resultaten visar att det är en liten mängd som känner sig ensamma, vilket stöder vårt resultat eftersom många har svarat att de har någon att umgås med (THL, 2019).

Vi frågade även om eleverna känner att de kommer överens med lärarna i skolan, eftersom lärarna spelar en stor roll i elevernas vardag i skolan. Resultaten visar att eleverna till största delen kommer bra överens med sina lärare. Figur 4 visar hur 18 elever har svarat nummer 4, medan 15 elever har svarat nummer 3. Tre elever har svarat nummer 2 och 3 elever har svarat nummer 1.

Figur 4: Om eleverna kommer överens med sina lärare

Slutligen frågade vi ifall eleverna har upplevt skoltrötthet och här var det 33 av 39 elever som hade svarat 4 eller 3 på skalan. 5 hade svarat 2 och bara en hade svarat att hen inte har upplevt skoltrötthet.

Figur 5 Elever har upplevt skoltrötthet

8.2 Flervalsfrågor

I flervalsfrågorna fick eleven välja ett eller flera svarsalternativ som passade bäst ihop i samband med frågan. I första frågan frågades om orsaker som förorsakar skoltrötthet hos elever, figur 6. Det är tydligt när man ser på resultaten att prestationskrav och motivationsbrist är största bidragande faktorerna som orsakar skoltrötthet bland eleverna. Prestationskrav hade fått 34 svar och motivationsbrist hade fått 27 svar. Även långa dagar påverkade elevernas ork negativt.

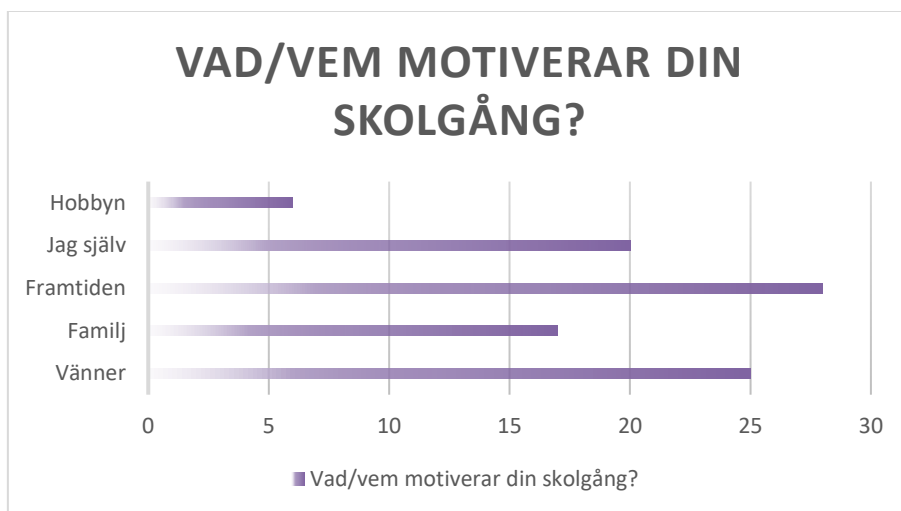
I THL:s tabell angående skoltrötthet kan man se att mängden elever som känner sig skoltrötta har vuxit under de senaste tre åren. Många elever känner sig utmattade av skolarbete och speciellt elever i högstadiet känner att de inte har iver för skolgång, medan fler elever i gymnasiet har en iver för sin skolgång. Om man ser på våra resultat och THL:s resultat då det handlar om negativ skolanda, stämmer de överens med varandra, eftersom 80% har svarat på THL:s enkät att det trivs eller att klassandan är bra. Negativ skolanda var inte den största orsaken till varför eleverna känner skoltrötthet i vår undersökning (THL, 2019).

Figur 6: Orsaker bakom skoltrötthet hos elever

Då vi ställde frågan vem motiverar elevernas skolgång var det framtiden, vänner och eleven själv som informanter valde mest. Framtiden valde 28 elever, vänner 25 och jag 20 informanter valde jag själv.

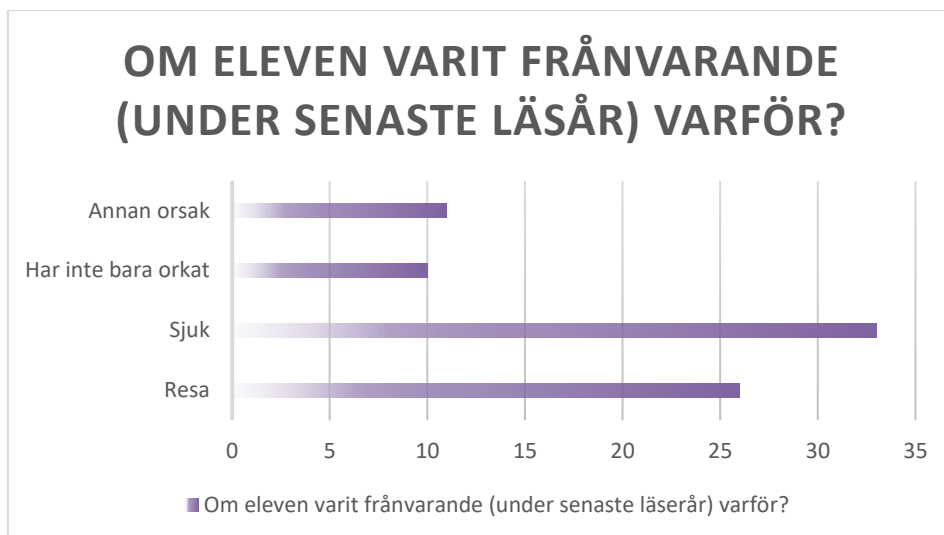
I THL:s enkät kommer det fram till skillnad från vårt att familjen, speciellt föräldrarna spelar en stor roll i deras skolgång och skolmotivation. Här går det inte att skilja på vilken klass eller utbildning eleverna går i (THL, 2019).

Figur 7: Vad/vem motiverar elevernas skolgång

Figur 8 på följande sida visar orsaker till varför eleverna hade varit frånvarande från skolan. Sjukdom eller på resa var de största orsakerna till att eleverna hade varit frånvarande under det senaste läsåret. Sjukdom var orsak till frånvaron i 33 fall och 26 informanter valde alternativet att man varit på resa. 10 informanter hade valt att de inte hade orkat gå till skolan, medan annan orsak hade fått 11 svar.

I THL:s enkät kommer det fram att 25% av elever i högstadiet som svarat på enkäten har varit frånvarande på grund av sjukdom minst varje månad. Medan bara 10% har haft olovlig frånvaro varje månad (THL, 2019).

Figur 8: Elevernas orsaker för skolfrånvaro under senaste läsår

8.3 Öppna frågor

I de öppna frågorna fick eleverna skriva ner sina tankar och sin önskan kring frågan som ställts. Frågorna handlade om elevernas skoltrivsel och hur man kan öka den från deras perspektiv. Vi kunde se ett mönster i svaren där många hade svarat på liknande sätt i de olika frågorna. Största delen av eleverna har svarat på de öppna frågorna.

Faktorer som gör att elever inte trivs i skolan

Första frågan vi ställde handlade om faktorer som gör att eleverna inte trivs i skolan. I svaren framkom bland annat stress och prestationskrav, långa skoldagar, för mycket prov och uppgifter samt lärarna, som bidragande faktorer. Även om eleverna har svarat att de kommer överens med lärarna, var det en av de orsakerna varför de inte trivs i skolan, eftersom eleverna anser lärarna tråkiga, att de favoriserar vissa elever och att de inte sköter om skoltrivseln. Det var till och med 11 elever som tog upp att lärare, på ett sätt eller annat, som orsaken bakom att det inte trivs i skolan. Totalt 4 elever har påpekat hur långa dagar påverkar deras skoltrivsel negativt. Det som beskrevs som orsaker var att det var tungt att stiga upp tidigt på morgonen och att komma hem sent, samt att man inte orkar koncentrera sig i 8 timmar. Arbetsmängden togs även upp, där 8 elever beskrev hur olika skolarbeten, prov och uppgifter orsakar prestationskrav samt mycket stress i elevernas vardag.

I THL:s enkät "Hälsa i skolan" känner 30% av de som svarat att lärarna inte behandlar eleverna rättvist och 40% känner att lärarna inte är intresserade hur det går för eleverna i skolan (THL, 2019).

Även strid med vänner, oljud i skolan samt dålig inomhusluft var faktorer som påverkade elevernas skoltrivsel negativt.

Faktorer som gör att elever trivs i skolan

I den andra frågan frågade vi efter faktorer som gör att eleverna trivs i skolan. Enligt eleverna har vänner i skolan en stor betydelse för skoltrivseln. Till och med 24 elever har svarat att vänner är en faktor som ökar deras skoltrivsel. Motivation, bra lärare, lyckade skolprestationer samt tillgång till underhållning under rasterna, som till exempel pingis var också faktorer som eleverna tog upp. 7 elever har svarat att bra och trevliga lärare har en positiv inverkan på skoltrivseln samt att goda prestationer och motivation ökar trivsel i skolan. Mer rastverksamhet och evenemang i skolan svarade 8 elever som faktorer som skulle göra att de trivdes bättre i skolan.

Faktorer som skulle öka elevernas skoltrivsel

Då vi frågade efter vad som skulle öka elevernas skoltrivsel kom det fram att en del elever skulle vill ha växter både inomhus och utomhus. 9 elever har svarat att olika aktiviteter, rastverksamhet samt mera utrymme för att umgås med kompisar skulle öka trivseln var 7 elever säger att de önskar att lärarna skulle kräva mindre och sätta mindre stress och krav på eleverna. Detta kunde göras genom att skolarbete skulle vara jämnare under läsåret, enligt elevernas förslag. Flera elever tog upp hur skoldagarna känns för långa, de ansåg att man inte orkar koncentrera sig hela dagen. Eleverna skulle också önska mera praktiska ämnen samt nya inlärningsmetoder.

9 KOPPLING MELLAN RESULTAT OCH TEORI

Skolan är den viktigaste arenan för ungdomarna eftersom man anser att det handlar om uppbyggande av vardagen. Madsen (2006) tar upp betydelsen av social inklusion och som vårt resultat angående skoltrivsel visar, trivs de flesta eleverna bra i skolan och känner sig inkluderade. Detta främst då de har vänner att umgås med och kommer överens med lärarna. Resultaten visar att största delen av ungdomar som svarat på enkäten känner sig inkluderade i skolan. Dock finns det en liten del som på ett sätt eller annat känner sig exkluderade, det vill säga utanför, se figur 2. Det är svårt att veta i vilken grad eleverna som sagt att de inte trivs i skolan, känner sig exkluderade. Man kan inte vara säker om samma elever har svarat att de inte trivs så bra i skolan, att de inte har någon att umgås med, inte kommer överens med lärarna och inte har ork att gå i skolan. Om en och samma elev har svarat alla dessa orsaker i enkäten är risken väldigt stor att eleven är väldigt ensam och utanför i skolmiljön.

Det är skolans roll och ansvar, personalens och elevernas, att ta hand om elevernas välmående och skoltrivsel. Idén med social inklusion är att involvera elever i en gemenskap, exempelvis i en klass är det klassföreståndarens ansvar att klassandan är bra och ingen blir utanför. Det är ligger även på klassföreståndarens ansvar att eleverna får goda byggstenar som de sedan kan använda sig av att själva bidra till en god klassanda. Social inklusion är på lärarnas ansvar men social exklusion likaså. I våra resultat kan man se att det finns de elever som känner sig exkluderade då till exempel läraren visar att de har favoritelever. (Madsen 2006)

Lagen om grundläggande utbildning (628/1998) betonar att alla ungdomar har rätt till en trygg skolmiljö men också en miljö som de trivs i. I vår undersökning har vi fått fram att det finns ungdomar som inte trivs i skolan. Man kunde argumentera att då bryter skolan mot lagen, eftersom det ligger på skolans ansvar att se till att eleverna befinner sig i en miljö som de trivs i. Om inte skolan tar ansvaret över det vem gör det då?

Att man känner sig trygg och en vilja att gå till skolan påverkar ungdomarna. Ifall man känner sig trygg trivs man ofta bättre i skolan än de som inte gör det. Ifall man känner sig trygg och har en positiv inställning till skolan kan det även ha positivt inflytande se-

nare i livet, och i utvecklingen till en god medborgare. I resultaten kunde man se ett klart mönster att vänner och lyckad skolprestation påverkar att eleverna trivs i skolan. Ifall man har vänner och någon att umgås med blir det lättare att gå till skolan eftersom man får vara med sina vänner och spendera dagen tillsammans. (Harinen & Halme 2012)

Genom att öka social inklusion skulle man kunna öka elevernas trivsel i skolan. I de öppna frågorna har eleverna föreslagit mera rastverksamhet och aktiviteter. Istället för att eleverna skulle göra vad de vill, kunde det finnas mera valmöjligheter. Genom att ordna gemensam rastverksamhet kunde social inklusion öka och färre elever skulle bli ensamma under rasterna.

Om man kopplar social inklusion och social exklusion med Bronfenbrenners systemteori kan man se ett samband mellan de här faktorerna. Aaltonen et al. (1999) tar upp, att enligt Bronfenbrenners systemteori är mikro- och mesosystemet väldigt centrala miljöer i ungdomarnas liv. De här systemen eller miljöerna är de som är närmast den unga själv. Ifall de här miljöerna saknas, är ungdomen i stor risk att bli exkluderad av de andra systemen och miljöerna, vilket kan orsaka sociala problem i framtida relationer och i vardagen.

Skolan är väldigt viktig för ungdomars utveckling och tillväxt, eftersom man är i växelverkan med andra elever och vuxna konstant. Man lär sig om relationsbildning, sociala färdigheter och beteende. Skoltrivsel är en central faktor för att eleverna ska må bra i skolan, en nyckelfaktor för välbefinnande. Weber (2014) påpekar hur skoltrivsel påverkas av de positiva upplevelserna i skolan. Positiva upplevelserna har i sin tur en inverkan på hur bra eleven trivs i skolan. I bakgrunden har vi diskuterat hur känsla av exklusion och marginalisering kan påverka på elevernas skolgång negativt. Janhunen (2013) sätter vikt på vännernas betydelse i skolan. Det att eleven har vänner i skolan ökar skoltrivsel och detta kan vi se i våra resultat, se figur 3 och 5. Största delen av eleverna som svarat känner att de har vänner eller någon att umgås med i skolan, vilket är en stor motivation för skolgång.

I vår undersökning har vi behandlat sociala relationer både i skolan, hemma och på fritiden. Det är den sociala responsen som eleverna mottar från varandra som sedan formar

deras identitet. Skolan är en plats där eleverna ser varandra varje dag, och med tanke på självidentitet är det viktigt att eleverna bygger upp särskilda relationer för att självidentitet kan bildas. Ifall relationerna hemma inte är goda, är det viktigt att det skulle finnas någon i skolan som eleven kan umgås med, för att självidentitet skulle blomstra. Nära relationer spelar den viktigaste rollen då det handlar om att bilda sin personliga identitet. Att eleverna anser vänner vara den viktigaste motivationen till deras skolgång, tyder på att de håller på att bilda sin personliga identitet och självidentitet genom relationerna.

Då man frågar ungdomarna om skoltrötthet kan man se ett stort antal elever som anser att de i en stor grad upplevt skoltrötthet, se figur 5. Två orsaker bakom skoltröttheten har varit väldigt populära bland elever; prestationskrav och motivationsbrist, se figur 6.

Enligt Salmela-Aro (2011) har skoltrötthet blivit ett allt vanligare och mer allvarligt fenomen i skolor. Hon beskriver hur skoltrötthet påverkas nästan mest av skolmotivation och stress, vilket ses som en tydlig koppling till våra resultat. Även social omgivning, i ungdomarnas fall andra elever, skolpersonal och familj är faktorer som påverkar skolmotivation och skoltrötthet på ett eller annat sätt. Negativ skolmiljö kan också vara en orsak bakom skoltrötthet enligt Salmela-Aro (2011). Här kan vi spegla våra resultat, speciellt de öppna frågorna, där det diskuteras faktorer som påverkar skoltrivseln positivt och negativt samt hur detta kunde förbättras. Skolmiljön kan handla om personer, relationer och materiella saker. Ett flertal elever har bland annat önskat mera växter och mera aktiviteter som kan utföras tillsammans. Dessa kan ses som relativt små saker, men för eleverna kan de ha en stor betydelse med tanke på deras skoltrivsel.

Skoltiden har ett starkt inflytande på ungdomar med tanke på hur de uppfattar sig själva och deras attityder till arbete och samhållsåtgärder. Man kan tänka sig att skolan är en arbetsmiljö för ungdomar där de lär sig rutiner som påverkar dem resten av livet. Janhunen (2013) tar upp denna betydelse och hur den påverkar ungdomarna. Med tanke på vårt resultat väcks det en oro över ungdomarna. Att redan i ung ålder känna höga prestationskrav eller stress är inte bra. Om man inte i ung ålder får den hjälp och stöd som krävs för att kunna hantera detta, kan det påverka starkt på hur man hanterar stress i vuxenåldern. Det är även viktigt att ungdomarna själva vet sina egna individuella behov

och ifall dessa inte stöttas i att hitta behoven, kan det ha långvariga konsekvenser hos ungdomarna.

10 DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera resultaten vi fått och hur de svarar på våra forskningsfrågor. Vi kommer även att granska kritiskt vår metod och resultat. I slutet på kapitlet kommer vi att diskutera om arbetslivsrelevans med den undersökning som vi gjort.

10.1 Resultatdiskussion

Skoltrötthet och att man inte trivs i skolan är teman som ofta framkommer då man talar med eleverna. Att man inte orkar gå till skolan, göra läxor och koncentrera sig under lektionerna har blivit allt vanligare. Därför ville vi koncentrera oss på att ställa frågor som får eleverna att belysa orsaker till att det blivit så. Frågeställningarna som vi ställde var; *Vad är skoltrivsel och hur kan man öka den enligt eleverna? Varför trivs vissa elever inte i skolan?* och *Vad orsakar skoltrötthet hos elever?*

Till den första frågan har vi fått svar genom att vi har fått en bild över vad som påverkar att elever trivs i skolan. Mycket handlar om att man har vänner och att man kommer överens med lärarna. Även en känsla över att man lyckas i sin skolgång och att man har något att göra under rasterna bidrog till detta. Beskrivning på vad som menas med skoltrivsel såg vi redan i kapitlet Bakgrund. Vid frågan om hur skoltrivseln kunde ökas märktes att mycket handlade om materiella saker. Flertalet elever önskade sig mera växter i skolan samt mera aktiviteter eller program under rasterna.

Frågan om varför en del elever inte trivs i skolan gav svar som att det ofta handlar om stress och prestationskrav samt för mycket prov och uppgifter. I svaren framkom även att för vissa blev skoldagarna långa då de var tvungna att åka tidigt på morgonen till skolan och kommer även sent hem. Svaren visar också motsatser till ifall man trivs eller inte trivs i skolan, och att det handlar om samma saker. Orsaker till att eleverna inte trivs i skolan är att man inte har någon att umgås med eller att man inte kommer överens

med lärarna och känner att de inte medför stöd till skoltrivseln. Många elever svarade även att oljud och buller i skolan samt dålig inomhusluft påverkade skoltrivseln negativt. Orsaker till att elever varit frånvarande visade sig mest handla om sjukfrånvaro eller frånvaro på grund av resa. Även en stor andel av informanterna hade svarat att de inte enbart hade orkat komma till skolan.

Sista frågan handlade om orsaker som gör att eleverna känner sig skoltrötta. Här handlade det starkt om prestationskrav samt motivationsbrist. Krav att klara sig bra i skolan kan komma från att många känner att framtidsplaner, till exempel fortsatta studier och vännernas goda skolprestationer, motiverar skolgången. I resultaten från THL påpekades att föräldrarna visar sig ha ett strakt intryck på eleverna. Eleverna kände sig skoltrötta för att skolan och lärarna kräver för mycket och att det blir för mycket skolarbete. En mer jämn belastning av skolarbetet under läsåret önskades av ett flertal som svarade på enkäten, vilket skulle öka skoltrivseln enligt dessa. Många önskade även ämnen som var mer praktiska, men också nya inlärningsmetoder var något eleverna framhävde som något som skulle öka skoltrivseln.

Eleverna behöver fler stödjande vuxna i skolvärlden än bara lärare. Skolkuratorer har mycket arbete i dagens samhälle och fler och fler elever har behov av långvarigt stöd. Detta kan leda till att elever med mindre bekymmer inte blir sedda på samma sätt som elever med allvarlig psykisk ohälsa, som blir mobbade eller har större behov av hjälp. Därför borde det finnas mer än en skolkurator eller en skolsociolog, som skulle jobba tillsammans med skolkuratoren för att öka på förebyggande arbetet i skolan.

Med tanke på framtiden skulle vi föreslå att skolorna skulle mera ta i hänsyn elevernas skoltrivsel och deras åsikter samt tankar om skoltrötthet. Skolan borde också stöda och respektera mera skolkuratorernas arbete eftersom de är hela skolans och personalens ansvar att se till att eleverna trivs i skolan.

10.2 Metoddiskussion

Vi hamnade ändra vår metod under processen eftersom Coronaviruset stängde skolorna och vi kunde inte utföra vår datainsamling på ett sätt vi först hade tänkt. Tanken hade varit att gå till en eller flera skolor för att samla in materialet. Eftersom skolorna stängdes beslöt vi att göra insamlingen digitalt och beslöt att dela länken på våra sociala medier. Vi hade som mål att få 50 svar men fick bara 39. Efter att ha granskat svaren kunde vi dock konstatera att de svar vi fått var ordentliga och besvarade frågeställningarna i arbetet.

Orsaken till att den valda metoden inte ändrades till en litteraturstudie, var att vi ville höra vad ungdomarna hade att säga, att deras åsikt skulle bli hörd. Vi anser att det är mera intressant att läsa vad eleverna har svarat än att läsa olika artiklar.

Vi väntade väldigt länge på vår forskningslov samt omständigheterna ändrade sig på grund av att skolorna stängdes som orsakade att vi ändrade på vår datainsamling. Ifall vi skulle göra undersökningen på nytt, kunde vi tänka oss att genast ha gjort insamlingen av data elektroniskt med hjälp av Google forms istället för att besöka skolorna.

10.3 Kritisk granskning

Eftersom svaren är anonyma och enkäten delades på sociala medier kan vi inte vara hundra procent säkra på att det är elever i åldern 15–17 som svarat. Säkerhet finns inte heller i att de svaren som getts är pålitliga och stämmer. Vid genomläsning av tidigare forskning kan man se ett mönster som kan kopplas med varandra, när det gäller vad man skrivit om förut med det vi har fått som svar.

En del av ungdomarna kan känna att anonymiteten gjort att de har vågat svara mer ärligt eftersom man inte vet vem de är eller vilken skola de går i. Förhoppningsvis kunde man använda sig av våra resultat i framtiden i skolvärlden.

Vi vill också synliggöra att vi medvetet har valt en gammal källa från 1999, man hör ofta råd att inte använda för gamla källor eftersom informationen kan vara föråldrad och inte längre aktuell. Även om vi använt en gammal källa anser vi att den ändå har rele-

vant information med tanke på vårt arbete. Källan behandlade ungdomen i sin helhet, som är information som sällan föråldras.

På grund av coronaviruset blev vårt arbete försenat, detta orsakade att vi måste tänka om vår insamling av empirisk data. Vi kan inte veta om svaren varit fler och olika om vi utfört insamlingen i skolor. Vi anser dock att informationen vi har fått är tillräckligt och bra.

10.4 Arbetslivsrelevans

Vi hoppas att med hjälp av denna undersökning kan skolkuratorer och annan skolpersonal få en inblick i hur ungdomarna ser sin skolvärld. Vi önskar att resultatet kan stöda skolkuratorerna i deras arbete för att förebygga problem som uppstår. Med hjälp av resultaten och kunskapen från den kan man ingripa tidigare i till exempel skoltrötthet och stress. Det vore bra om man i skolor oftare skulle fråga elevernas åsikter kring skoltrivsel och skolmiljö. Alla elever trivs säkert i viss mån bra i skolan men plats för förbättring finns alltid. Med hjälp av vår undersökning hoppas vi att man får en tydligare inblick på vad ungdomarna anser om skoltrivsel.

10.4.1 Skolkurator

Som socionom är man behörig att arbeta som en skolkurator. Kuratorn främjar och utvecklar skolans välbefinnande och skolmiljön som en helhet. Syftet med skolkurators arbete är att stödja elevens psykosociala välbefinnande och utveckling. Arbetet sker på individ-, grupp- och skolnivå. Med en skolkurator kan eleverna diskutera om alla sociala relationer och fråga frågor om till exempel social trygghet, utbildningsfrågor samt utvecklingsfrågor. Skolkuratorns arbete är mångdimensionellt. Skolkuratorns arbete baserar sig på förebyggande arbete, korrigerande arbete och krisarbete (Talentia 2018b).

Skolkuratorn samarbetar med personalen i skolan, hemmet och instanser utanför skolan. Exempel på olika former av förebyggande arbete är till exempel olika antimobbningsverksamhet samt vänelevsverksamhet. (Esbo stad u.å.)

10.4.2 Skolsocionom

Ett ganska nytt begrepp i skolvärlden är skolsocionom. Som en skolsocionom har man som uppgift att stödja elevernas vardag och skolgemenskap. Skolsocionomen arbetar tillsammans med läraren och skolans mångprofessionella elevvårdsteam. Skolsocionomen utför universellt och förebyggande arbete tillsammans med barnen i skolan och familjerna, för att undvika tyngre barnskyddsåtgärder. I samband med skolsocionomens handledning får barn och unga möjligheten att lära sig och få svar på känslomässiga frågor. Skolsocionomen jobbar på lågtröskel. (Talentia 2018a)

Tanken är att skolsocionomen skulle vara närvarande varje dag och på detta sätt har barn och unga en möjlighet att komma fram och diskutera samt fråga om små och vardagliga saker. Ungdomar behöver ofta stöd och råd av en vuxen i till exempel skol- eller personliga frågor. Skolsocionomen hjälper den unga att hitta rätt hjälp. En skolsocionom diskuterar, ger tips och stöd i frågor som frånvaro, skolmotivation, kompisrelationer, frågor kring narkotika samt familjeproblem (Talentia 2015). Annat som oroar den unga kan vara till exempel användning av sociala medier, fritid, misslyckande i skolan och mobbning. Det finns saker som en ung person inte kanske vågar eller vill prata om med sina föräldrar eller vänner, och då kan en skolsocionom vara den personen som det är lätt att vända sig till i en sådan situation. (Talentia 2018a)

10.5 Fortsatt forskning

Ämnet vi har gjort en undersökning om är ett ämne som inte kommer att försvinna under en natt. Det är ett problem som länge kommer att finnas kvar i skolvärlden. Som vi redan nämnt tidigare finns det mycket forskning inom skolvärlden och dess betydelse för elever i skolan. Vi hoppas på att man skulle fortsätta med att lyssna på elever och ta deras åsikter och funderingar i hänsyn, eftersom det är de som skall trivas i skolan. Fler frågeformulär i skolan som skulle handla om elevernas skoltrivsel kunde utföras. Inte enbart frågor som skulle fråga om man trivs utan istället fråga vad skulle göra att du skulle trivas bättre.

Många av eleverna tog upp raster och verksamhet under rasten, därför skulle vi hoppas på att forskning inom rasten och aktivitetens betydelse under rasterna skulle göras. I de öppna frågorna lyftes upp önskemål om utrymmen för umgänge med vänner under rasterna, samt aktiviteter som till exempel att spela pingis, som ökande faktorer kring skoltrivseln. Forskning om hur skolmiljön skulle vara mera anpassad till elevernas behov kunde ha en positiv inverkan på att de trivs i skolan.

Vi har tagit upp ett nytt fenomen som skolsocionom, forskning som skulle visa att detta kunde vara en viktig roll inom skolvärlden, skulle behövas. Skolkuratorer har allt fler elever att ta hand om och därför skulle skolsocionom kunna vara ett arbetspar till skolkuratoren. Forskning kring ifall det finns ett behov av något som skolsocionomer inom skolvärlden skulle behövas.

11 AVSLUTNING

Även om det är många som trivs och har det bra i skolan är det viktigt att märka att det är allt fler som känner en viss press från skolans sida. Ungdomar är i ett livsskede där många förändringar sker samtidigt och man försöker hitta sig själv. Skolan är en av de viktigaste miljöerna i ungdomars liv eftersom största delen av deras tid spenderas där. De viktigaste relationerna byggs upp i skolan med andra i samma ålder men också med personalen. Dessa relationer har stor betydelse för ungdomens identitet, som sedan påverkar framtiden. Ifall man inte kan bygga upp bra och hållbara relationer i ungdomen kan det vara svårt att lära sig bygga upp dem i vuxenålder.

Vi har med vårt examensarbete velat lyfta fram ungdomarnas röst och hur de upplever skolan och skolans betydelse. Med hjälp av direkta frågor till dem har vi fått svar som lyfter fram både bra och dåliga saker i skolan. Även att ungdomarna själva kommit fram med förslag som går att förverkliga i skolvärlden, vill vi påpeka att ifall ungdomarna skulle bli mera hörda och sedda i skolan, skulle det ha en positiv inverkan på dem och deras identitetsbildning som sedan kan ha goda påverkningar i framtiden.

KÄLLOR

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, T. & Vilen, M. 1999. *Nuoren aika*. Porvoo: WSOY.

Bast-Gullberg M. 2010, Byggstenar för samverkan mellan hemmet och skolan. Finlandssvenska föräldrars och lärares uppfattningar om grunden för goda samarbetet.. Tillgänglig:
<http://skrif.hi.is/foreldrasamstarf/files/2011/03/Finland-undersokn-rapport-230910.pdf>
Hämtad: 11.11.2019

Erentaitè, R., Vosylis, R., Gabrielavičiūte, I., Raižienė, S., 2017, How does school experience relate to adolescent identity formation over time? Cross-lagged associations between school engagement, school burnout and identity processing styles. Hämtad: 11.11.2019

Esbo stad, u.å. Kurator. Tillgänglig: https://www.esbo.fi/sv-FI/Utbildning_och_fostran/Grundlaggande_utbildning/Skolor/Mattlidens_skola/Elevvard/Kurator
Hämtad: 2.4.2020

Giddens. A, 2007. *Sociologi* Studentlitteratur 4: upplagan.

Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Tillgänglig:
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y Hämtad: 31.10.2019.

Hancock, K., Gottfried, M., Zubrick, S., 2018, Does the reason matter? How student reported reasons for school absence contribute to differences in achievement outcomes among 14-15-year olds. Hämtad: 23.10.2019.

Harinen, P & Halme, J. 2012 - Hyvä koulu , paha koulu: kouluhyvinvointia hakemassa. Tillgänglig:
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf
Hämtad:16.10.2019

Hem och skola i Finland. u.å. Tillgänglig: <https://www.hemochskola.fi/>
Hämtad: 24.10.2019

Holfve-Sable. M, 2014. Learning, interaction and relationships as components of student well-being: Differences between classes from student and teacher perspective. Hämtad: 23.10.2019.

Härkönen, U, 2009. Teorian ja kohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittämisestä. Tillgänglig: <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/harkonen.pdf> Hämtad: 7.11.2019.

Janhunen, 2013 , Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana
Tillgänglig: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf Hämtad: 16.10.2019.

Johansson, M, 2018. Källanvändning och metod. Tillgänglig: https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/Gymnasieskola/013_lasa_skriva_vetenskaplig_text/del_05/Material/Flik/Del_05_MomentA/Artiklar/M13_05A_01_kallanvandning_metod.docx
Hämtad: 2.4.2020

Lag om elev- och studerandevård 1287/2013
Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2013/20131287> Hämtad: 29.10.2019.

Lag om grundläggande utbildning, 21.8.1998/628
Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628#L7>
Hämtad: 29.10.2019.

Madsen, B, 2006. Socialpedagogik - *Integration och inklusion i det moderna samhället*. Studentlitteratur AB.

Riekie, H. 2017, The role of the school climate in high school students' mental health and identity formation: A South Australian study. Hämtad: 23.10.2019.

Salmela-Aro, K, 2011. *Mikä nuoria liikuttaa: Oppimisesta intoon*. Hämtad: 22.10.2019.

Socca. 2017–2018. Uppföljning av och ingripande av skolfrånvaro. Tillgänglig: [http://www.socca.fi/files/7793/Skolfranvaromodellen_\(grundlaggande_utbildning\).pdf](http://www.socca.fi/files/7793/Skolfranvaromodellen_(grundlaggande_utbildning).pdf)
Hämtad: 16.10.2019.

Talentia, 2015. Koulusosionomi on matalan kynnyksen auttaja. Tillgänglig: <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>
Hämtad: 2.4.2020

Talentia, 2018a. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. Tillgänglig: <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>
Hämtad: 2.4.2020

Talentia, 2018b. Koulukuraattori on sosiaalialan ammattilainen. Tillgänglig: <https://www.talentia.fi/blogi/koulukuraattori-on-sosiaalialan-ammattilainen/>
Hämtad: 2.4.2020

THL, 2019, Enkäten Hälsa i skolan 2009–2019. Tillgänglig: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/sv/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=199594&mittarit_1=200280&mittarit_2=199847&sukupuoli_0=143993#
Hämtad:16.10.2019.

Undervisnings- och kulturministeriet, 2012. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen. Tillgänglig: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75310/okm30.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
Hämtad: 11.11.2019.

Vilka, H, 2007. Tutki ja mittaa- määrällisen tutkimuksen perusteet. Tillgänglig: <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>
Hämtad: 29.10.2019.

Wallin. A, 2011. *Sosiaalityö koulussa – avaimia hyvinvointiin*, Tietosanoma Oy

Weber, M., Wagner, L., Ruch, W., 2014, Positive Feelings at School: On the relationships between students' character strengths, school-related affect, and school functioning. Hämtad: 20.11.2019

WHO 2009/2010, Social determinants of health and well-being among young people. Tillgänglig: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf Hämtad: 20.11.2019.

YLE 2015 – Suuri osa lapsista ei viihdy koulussa
Tillgänglig: <https://yle.fi/uutiset/3-8005993> Hämtad: 15.11

BILAGOR

Bilaga 1: Frågor för Google forms

1. Jag går i: Högstadiet, gymnasiet yrkesskola
2. Jag trivs bra i skolan
Skala 1–4
3. Jag har någon att umgås med i skolan
Skala 1–4
4. Jag kommer (bra) överens med lärarna
Skala 1–4
5. Jag har upplevt skoltrötthet
Skala 1–4
6. Faktorer som orsakar skoltrötthet hos dig – rangordning
Prestationskrav, motivationsbrist, tidiga morgnar, negativ klassanda, annan orsak
7. Vad/vem motiverar din skolgång – rangordning
Vänner, familjen, framtiden, jag själv, hobbyn
8. Om du varit frånvarande från skolan (under senaste läsåret), varför i så fall? – rangordning
Resa, sjuk, har inte bara orkat, har ej varit frånvarande, annan orsak
9. Faktorer som gör att jag inte trivs i skolan – öppen fråga
10. Faktorer som gör att jag trivs i skolan – öppen fråga
11. Vad skulle öka skoltrivseln för dig – öppen fråga

(SKALA 1–4: 1 håller inte alls med, 4 håller med till 100%)

Bilaga 2: Kysymykset Google formsissa

1. Olen: yläasteella, lukiossa, ammattiopistossa
2. Viihdyn hyvin koulussa
Asteikko 1–4
3. Minulla on ystäviä koulussa, joiden kanssa viettää aikaa
Asteikko 1-4
4. Tulen toimeen opettajien kanssa
Asteikko 1-4
5. Olen kokenut kouluväsymystä
Asteikko 1-4
6. Asioita, jotka aiheuttavat sinulle kouluväsymystä – monivalinta-
Suoritusvaatimukset, motivaation puute, aikaiset aamut/pitkät päivät, negatiivinen ilmapiiri koulussa, muu syy
7. Kuka/mikä motivoi sinun koulunkäyntiäsi?
Kaverit, perhe, tulevaisuus ja tavoitteet, sinä itse, harrastukset
8. Jos olet ollut poissa koulusta, miksi?
Lomamatka, sairastelu, en ole vaan jaksanut mennä kouluun , muu syy
9. Asioita, jotka vaikuttavat kouluviihtyvyyteni negatiivisesti – avoin kysymys
10. Asioita, jotka vaikuttavat kouluviihtyvyyteni positiivisesti – avoin kysymys
11. Mitä haluaisit kouluun lisää/vähemmän jotta viihtyisit paremmin – avoin kysymys

(ASTEIKKO 1-4: 1 ei yhtään samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä)

Bilaga 3: Informationsbrev i samband med enkäten – svenska och finska

Hej! Vi är Satu Paukku och Jenny Söderling, två socionomstuderanden från yrkeshögskolan Arcada. Denna enkät kommer att vara en del av vårt examensarbete som handlar om skoltrivsel från ungdomarnas perspektiv. Svaren kommer att vara anonyma och enbart vi kommer att ha tillgång till dem.

Enkätens fyra första frågor är frågor på skalan 1–4, där nummer 1 motsvarar att man inte håller med påståendet medan 4 motsvarar att man håller med till 100%. Frågorna 5–7 är flervalfrågor där man ska välja de alternativ som passar en själv bäst. Till sist har vi öppna frågor där ni fritt får skriva ner era tankar och önskan. Svara så ärligt som möjligt!

Detta material kommer endast att användas till vårt examensarbete och kommer att förstöras efteråt. Svaren kommer att vara anonyma och man kan inte känna igen enskilda elever eller skolan. Det är frivilligt att svara på frågorna och man kan avsluta när man vill.

Hei! Olemme Satu Paukku ja Jenny Söderling, kaksi sosionomiopiskelijää AMK Arcadasta. Tämä lomake tulee olemaan osa lopputyötämme, joka käsittelee kouluviihtyvyyttä nuorten näkökulmasta. Lomake on täysin anonymi ja ainoastaan me tulemme näkemään vastauksenne.

Lomakkeen ensimmäiset neljä kysymystä koostuvat valintakysymyksistä, asteikosta 1–4. Numero 1 vastaa sitä, että ei ole samaa mieltä väitteen kanssa kun taas 4 vastaa sitä että on asiasta samaa mieltä. Kysymykset 5–7 ovat monivalintakysymyksiä, joista valitset sen/ne vaihtoehdon joka sopii sinulle parhaitaan. Lomakkeen kolme viimeistä kysymystä ovat avoimia kysymyksiä, joihin saat omin sanoin kirjoittaa ajatuksia ja toiveita riippuen kysymyksestä. Vastaathan mahdollisimman rehellisesti!

Käytämme tätä materiaali ainoastaan tutkintoprojektissamme ja poistamme kaiken materiaalin sen analysoituamme. Vastaukset ovat nimettömiä, eikä kukaan voi tunnistaa yksittäisiä oppilaita tai koulua. Kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista.

Bilaga 4: Informationsbrev på sociala medier

Hej!

Vi är Jenny Söderling och Satu Paukku, två socionomstuderanden från yrkeshögskolan Arcada. Vi håller på att skriva på vårt examensarbete och vi önskar att du som är mellan 15-17 år skulle delta i vår undersökning. Undersökningen behandlar temat skoltrivsel från ungdomarnas perspektiv. Svaren kommer att vara anonyma och vi hoppas att så många som möjligt svarar. Tack!

Dela gärna!

Enkäten på svenska:

Hei!

Olemme Jenny Söderling ja Satu Paukku, kaksi sosionomiopiskelijaa AMK Arcadasta. Kirjoitamme parhaillaan lopputyötämme ja toivomme että sinä joka olet 15-17 vuotta osallistuisit meidän tutkimukseemme. Tutkimus käsittelee kouluviihtyvyyttä nuorten näkökulmasta. Vastaukset ovat täysin anonymiä ja toivomme mahdollisimman moni vastaisi lomakkeeseemme, kiitos!

Saa jakaa!

Lomake suomeksi: